

קבה ע"א. טלטול שברי תנור

משנתנו

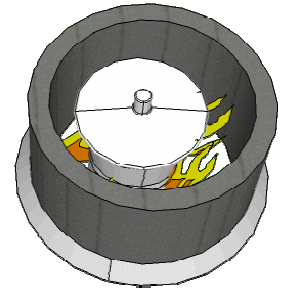
כל הכלים הניטלין (שאינם מוקצה) בשבת, שבריהן ניטלין עמהן (שעדיין דינם ככלי), ובלבד שיהיו עושין מעין מלאכה. שברי עריבה (קערה, שמספיק גדולים כדי) לכסות בהן את פי החבית... רבי יהודה אומר: בלבד שיהיו עושין מעין מלאכתן, שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה (עיסה עבה. ייעוד הכלי לא השתנה, ושברי הכלי משמשים לאחסון כמטרתם המקורית).

ברייתא

שברי תנור ישן (שהוסק וחרסיו קשים וראויים למלאכה) - הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין ניטלין. העיד רבי יוסי משום רבי אליעזר בן יעקב על שברי תנור ישן שניטלין בשבת, ועל כיסויו (של התנור) שאינו צריך בית יד (ידיית אחיזה כדי להחשיבו ככלי ולהתיר את טלטול המכסה בשבת).

משנה כלים פ"ה מ"ז

(התנור ש) נתנו על פי הבור או על פי הדות (בניין אבנים ע"ג הקרקע, כעין בור), ונתן שם אבן (בין שפת הבור לתנור, להחזיק את התנור באוויר) רבי יהודה אומר: אם מסיק מלמטה (אש בתחתית הבור) והוא נסוק (התנור עצמו) מלמעלה טמא (שנחשב מחובר לקרקע ודינו כבניין. כדלהלן), ואם לאו (צריך להסיק את התנור מתוכו והתנור דינו ככלי) טהור. וחכמים אומרים: הואיל והוסק (הוא משמש כתנור) מכל מקום טמא.

תנור שתלו באוויר, כאשר האש מלמטה מסיקה את התנור שלמעלה, ודפנות התנור צמודות לדפנות הבור "ואין אור ניכר... שיעכב את היסק התנור", והאבן (שמחזיקה את התנור מהודק לשפת הבור) אינה פוגמת באטימות האוויר (מפני שהיא "דקה").

התנור היה עשוי מגליל שבתוכו הובערה אש שהונח ע"ג הקרקע. מסביבו הודבק טיט ("טפילה") כדי שלא ייכנס אוויר בתחתית התנור, בריווח שבין התנור לקרקע (וכך דפנות הכלי סופגות חום בצורה מיריבת מדפנות התנור)

"תנור וכירים יתץ, טמאים הם, וטמאים יהיו לכם" (ויקרא יא, לה) לשון נתיצה שייך בבניין, ובכלי שייך לשון שבירה. לכן לרבי יהודה רק תנור שמחובר לקרקע שאפשר ליתוץ אותו טמא, אבל תנור באוויר נחשב כ"נתוץ" (כי הוא באוויר ואינו "בנוי" כבניין) וטהור. לחכמים כפלה התורה "טמאים" ללמדנו שתנור טמא מכל מקום (אפילו שהוא באויר "שאינו מתוקן כל צורכו". רש"י).

חכמים משתמשים במילה "יתץ" (שכוונתה לתנור ששייך בו נתיצה - תנור בקרקע) לחומרא (לעומת רבי יהודה שמשמש בה לקולא), שישנה הו"א לסבור שתנור מחובר לקרקע דינו כקרקע, שאינה מקבלת טומאה - קמ"ל שטמא (וכ"ש תנור באוויר שנטמא). לרבי יהודה משתמשים בכפילות "וטמאים יהיו לכם" ללמדנו שמהיסק שני נעשה התנור "כלי לקבל טומאה", ונטמא אפילו תלוי התנור באוויר על צוואר גמל. אבל בהיסק ראשון (בשימוש הראשוני של התנור, שחום האש מחזקת את הדפנות והופכת להיות כלי) לרבי יהודה התנור באוויר טהור (למעשה, עד היות התנור "כלי" שנטמא בכל מקום, הוא נטמא ע"פ כללי "תנור יתץ", כאשר הוא כבניין).

עולא: לחכמים בהיסק ראשון התנור נחשב ככלי, וטמא אפילו תלוי על צוואר הגמל (וחלקו בבור כדי להדגיש את שיטתו של ר"י, שאפילו אם התנור ע"ג הבור אך אינו מחובר לקרקע - טהור)

אבני: מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בברייתא, כמחלוקתם במשנה. לרבי מאיר שברי התנור מתאימים לכסות בהם כלי, ולכן אינם מוקצה. לרבי יהודה כדי להתיר לטלטל את שברי התנור צריך שיהיה אפשר לאפות בהם (כשם הייעוד של הכלי השלם, התנור), ולפיכך שברי התנור מוקצה ואין ניטלין.

רבא: מדוע הברייתא עסקה דווקא בטלטול שברי כלי תנור? יכולה היא לעסוק בטלטול שברי סתם כלים, ועדיין להביא את המחלוקת של רבי מאיר ורבי יהודה? אלא המחלוקת היא בתנור באוויר שהוסק בפעם הראשונה (ראה תוס' ד"ה "בשברו"). לרבי יהודה אינו נחשב כלי, ולכן גם לאחר שנשבר - שבריו אינם בתורת כלי. ורבי מאיר כחכמים, שבכל מקום תנור נחשב כלי - ולכן שבריו נחשבים ככלי לטלטול.

רב אשי: מדוע הברייתא עסקה דווקא בטלטול שברי כלי תנור? יכולה היא לעסוק בטלטול התנור עצמו, ולהביא את מח' רבי יהודה וחכמים בתנור באוויר בהיסק ראשון: לרבי יהודה אינו נחשב כלי ואסור בטלטול (וכ"ש ששבריו אינם כלים ואסורים בטלטול), ולחכמים מותר בטלטול? אלא המחלוקת בברייתא היא כעין המחלוקת במשנה (כדעת רבא), האם צריך להיעשות בשברים כעין המלאכה המקורית של הכלי להתיר לטלטל. ונחלקו במשנה רבי מאיר וחכמים בשברי סתם כלים, ונחלקו בברייתא בשברי תנור שיכול לעשות בהם "היסק רעפים" (לשים את הדבר הנאפה מעל השבר כלי, כמו היסק ברעף, והאש תבער מתחת). רבי מאיר סובר שבשברי תנור שאפשר להסיק בהם כרעפים, יודה לו רבי יהודה שמוותרים בטלטול (לשיטתו אפשר לכסות בשברים כלי, ולשיטת רבי יהודה אפשר להסיק בהם כעין מלאכתם המקורית). רבי יהודה סובר שברי התנור מוקצה, ואין מועיל שניתן לעשות בהם "היסק רעפים", שאין דימיון בין "היסק תנור" ל"היסק רעפים" - וממילא אין הסקה זו כמלאכה המקורית. מפני ש: בתנור האש בתוכו, וברעף האש מתחתיו. בתנור הבצק דבוק במעומד לדפנות התנור, וברעף הבצק שוכב על החרס.

שברי תנור שמשמשים בהם להיסק רעפים